

Svartsjö Dämme – en nygammal våtmark

Urpo Könnömäki & Jan Sondell

Under 2003 har en ny våtmark skapats på Svartsjö kungsgårds marker. Området har tidigare varit vattenskadad åkermark, som de år vattenförhållandena varit lämpliga visat upp ett mycket rikt fågelliv. Genom byggnation av vallar och vattenregleringsanordningar skapas nu förutsättningar för att långsiktigt kunna sköta området på ett för fåglarna lämpligt sätt. Mäläröarnas Ornitologiska förening föreslår att området i fortsättningen kallas Svartsjö Dämme.

Historik

Norr om vägen västerut från Svartsjö slott och vidare norrut längs kanalens från Svartsjöviken västra sida ligger en del av åkermarken bara obetydligt över Mälarens vattenyta. Att den gått att odla, åtminstone vissa år, hänger samman med att det finns en vall mot sjöstranden och möjlighet att genom pumpning sänka vattennivån i det låglänta området.

År då Mälarens vattenstånd varit högt har det trots pumpningen varit så fuktigt att normalt jordbruk inte gått att bedriva. Då har området istället utnyttjats av olika våtmarksfåglar som rast- och häckplats.

Våren 2002 var utan jämförelse den bästa någonsin ur fågelsynpunkt. Pumpen hade gått sönder och fuktighetsförhållandena blev optimala. Aldrig någonsin tidigare har så många sällsynta arter observerats i området som denna vår. Dammsnäppa och rödspov noterades t ex för först gången i kommunen.

Restaureringskrav

Den rika fågelförekomsten 2002 väckte önskemål om att den fuktiga biotopen också skulle få bestå så i framtiden. MOF överlämnade följande krav på en våtmark i området till Statens Fastighetsverk, som förvaltar marken:

- Vattendjup 0–30 cm, reglerbart oberoende av nederbörd.
- Flacka stränder utan näraliggande vallar.
- Minst 5 ha stort och minst 10 ha med omgivande öppna fält inräknande.
- Möjlighet till torrläggning och markbearbetning varje till vart tredje år, kanske bäst i september månad.

Restaureringsplan

I början av 2003 fick MOF en plan för yttrande angående "Uppförande av våtmark på Svartsjö Invallningsföretag". Vi blev både förvånade och glada när det visade sig att man med råge tagit hänsyn till föreningens önskemål. Vi kunde alltså svara att: "Föreningen ser mycket positivt på det förslag som upprättats angående anläggande av våtmark på Svartsjö 1³, Ekerö kommun. Åtgärden kommer att tillgodose flera våtmarkberoende fågelarters biotopkrav."

Genomförande

Efter semestern 2003 påbörjades grävningarna och arbetet med vallarna mot åkermarken var klart i december 2003. Då hade man anlagt ca 2 km skyddsvall mot Mälaren med tät kärna av lera och flacka slänter. En pump avvattnar åker-

Panoramabild över södra delen av Svartsjö Dämme i december 2003.

marken till våtmarksområdet utanför, som är ca 15 ha stort.

Namnförbistring

Det aktuella område har av ornitologerna hittills kallats "Bredlöt" efter byn 2 km norr om den stora åkermarken norr om Svartsjövägen, som i sin helhet hör till Svartsjö kungsgård. Valet av namn har troligen skett spontant för att klart hålla isär den fuktiga åkermarken från själva Svartsjöviken, som också är en välkänd fågellokal.

Vi föreslår nu att den nygamla våtmarken benämns "Svartsjö Dämme" eller i dagligt tal bara Dämmet. Dämme betyder helt enkelt ett område som är uppdamt.

Tillgänglighet

Lämpligen parkerar man i anslutning till vägskalet med avtagsvägen till Svartsjö slott (se kartsnitt). På eftermiddag och kväll har man fint medljus ut över det stora södra våtmarksområdet. På morgonen kan man parkera vid slotten och gå till kanalbron, där siktröjning har utförts så att man kan se in i dammområdet.

Skötseln är kritisk!

Att sköta en grund våtmark så att optimala förhållanden långsiktigt skapas är inte så lätt. När en

ängsmark däms över skapas initialt mycket goda näringsförhållande för alla kategorier våtmarksfåglar. Den i vattnet ruttnade grässvålen frigör näring som ger stor insektproduktion (kräftdjur, mygglarver etc). Om inget görs blir dock förhållandena redan de närmast följande åren betydligt sämre. Högre vegetation växer upp och i vattnet ersätts primärinsekterna av rovinsekter och så småningom börjar fisk konkurrera om näringen.

Det gäller alltså att med olika åtgärder behålla premiärårets förutsättningar så lika som möjligt. Åtgärderna kan vara bete, slätter och vattenreglering. Betesdjur och slätter håller vegetationen nere samtidigt som näring frigörs från den avslagna vegetationen. För att minska fiskpopulationen måste sjön tömmas vissa år på hösten och vintern.

Våren 2004

Våren 2004 finns alltså goda möjligheter till en ny rekordsäsong i Svartsjö. Förhållandena i Dämmet kommer i början att likna dem som rådde det omtalade året 2002 (Bergström 2003).

Väl mött i markerna vid Svartsjö i vår!

Referens

Bergström, M. 2003. Observationer i Ekerö kommun 2002. Fåglar på Mäläröarna 2002, s 25-36.

